
Uvod

Uredniški odbor za pripravo zbornika ob 100-letnici PGD Grosuplje

Na sliki od leve strani: Janez Brodnik st., Avgust Burger, Božo Knez, Iztok Vrhovec, Marjan Urbančič, Marjan Šircelj in Zdravko Perme.

Jože Miklič, urednik

Z grosupeljskimi gasilci sem se prvič srečal že leta 1966. Med njimi je bilo tudi nekaj znancev in sošolcev iz osnovne šole. Tako sem dokaj hitro navezal veliko stikov, osebnih in kolektivnih. Srečevali smo se na sestankih, izobraževanjih, tekmovanjih, prireditvah, kasneje pa tudi na nekaterih intervencijah.

Lani, koncem leta, pa me je njihov predsednik Iztok Vrhovec nagovoril, da nameravajo ob 100-letnici izdati zbornik in me prosil, če bi jim lahko pomagal s svojimi izkušnjami na uredniškem in založniškem področju. Odgovor ni bil težak, čeprav sem se zavedal, da je izziv zelo velik, saj sem poleg zasedenosti s časom imel veliko pomislekov, kako pristopiti k delu, ker sem vedel, da društvo nima svojega arhiva od svoje ustanovitve pa do konca druge svetovne vojne. Pozneje se je izkazalo, da manjka nekaj arhiva tudi v poznejših letih.

Ko pa smo se kmalu po novem letu letos prvič sešli skupaj z njihovo komisijo za zgodovino, ki smo jo nato poimenovali kar uredniški odbor, so se dogodki tedensko začeli odvijati pospešeno: na eni strani je bilo vedno več idej, kako se lotiti zbornika, na drugi pa množica podatkov, ki jih je bilo treba zadovoljivo obvladovati. Vse skupaj smo kronološko zložili v delovna gradiva in nato poizkušali izpopolnjevati z iskanjem tudi po različnih zunanjih virih.

Osnova za naše delo sta bila zbornik iz leta 1992, ki ga je ob 80-letnici večinoma spisal in tudi uredil moj spoštovani nekdanji profesor, mentor in v zadnjem desetletju tudi sodelavec Jakob Müller, ter originalno ohranjeni arhiv, kolikor ga društvo ima na voljo. Poleg tega pa sem se obrnil tudi na:

- uredništvo Gasilca oziroma urednika Marka Pograjca na Gasilski zvezi Slovenije, ki mi je preskrbel ves ohranjen arhiv Gasilskih vestnikov od leta 1950 do konca izhajanja ter strokovne revije Gasilec, vse letnike do letošnjega leta, poleg tega pa tudi nekaj knjig o zgodovini gasilstva;

Zborniku na pot

- kustosinjo Slovenskega gasilskega muzeja v Metliki Petro Planinc, ki mi je poiskala v Gasilcu, izhajajočem pred 2. svetovno vojno, in v drugih publikacijah, zapise o grosupeljskem gasilskem društvu oziroma četi ter o Grosupeljski gasilski župi;
- nekdanjega predsednika Občinske gasilske zveze Grosuplje Lojzeta Ljubiča, ki mi je omogočil, da sem kar nekaj dni brskal po arhivu zveze v gasilskem domu v Stični, in mi dal tudi nekaj napotkov, ki si jih je nabral pri svojem delu tudi z iskanjem po različnih zgodovinskih arhivih;
- sodelavko pri Grosupeljskih odmevih Marijo Samec, ki je poskrbela poleg lektoriranja zbornika še za nekatera knjižnična gradiva iz Mestne knjižnice Grosuplje;
- vsa prostovoljna gasilska društva v občini Grosuplje in bližnjem sosodstvu, ki so doslej izdala svoje zbornike;
- ter nenazadnje na komisijo za zgodovino pri Gasilski zvezi Grosuplje, ki jo vodim od lanskega leta.

Prav tako so mi bili v veliko pomoč zapisi, ki sem jih napravil ob svojem ljubiteljskem spoznavanju zgodovine lokalnega okolja. Pri tem so mi v zadnjih dvajsetih letih še posebej pomagali številni župniki po župnijah v občini Grosuplje, zaposleni v Narodnem muzeju Slovenije, Arhivu Slovenije, v knjižnici Geodetske uprave Republike Slovenije, pa tudi posamezniki iz kulturnih in sorodnih društev v občini.

Vsem iskrena hvala!

Še posebej pa se zahvaljujem grosupeljskim gasilcem z njihovim predsednikom Iztokom Vrhovcem in poveljnikom Matijem Brodnikom na čelu ter celotnemu uredniškemu odboru: Janezu Brodniku st., Avgustu Burgerju, Božu Knezu, Zdravku Permetu, Marjanu Širclju in Marjanu Urbančiču. Brez njih bi bil moj trud zaman.

Pri vsej množici podatkov in tudi nekaterih različnih pogledih v uredniškem odboru glede interpretacij pa upam, da bo pričujoče delo med grosupeljskimi gasilci in tudi širše našlo mesto na tistih policah, kjer se ne bo nabiral samo zgodovinski prah, temveč bo patina nad že pozabljenimi spomini vedno znova zablestela v svoji iskreni plemenitosti.

Če pa bo komu ob naslednjih okroglih obletnicah in drugih priložnostih uspelo najti kakšne dopolnitve ali morda popravke ob naših nerodnih in napačnih zapisih, pa ga vljudno prosim, naj »vzame svinčnik in papir v roke« ter jih popravi z očmi srca do gasilstva in organizacije nasploh, ki v sebi nosi bit slovenstva.

Samo to smo imeli člani uredniškega odbora ves čas svojega dela - pri iskanju podatkov in sestavljanju zbornika - pred očmi.

Ob gasilskih obletnicah

V letošnjem letu gasilci praznujemo pomembne okrogle obletnice - v Sloveniji praznujemo 140 let od ustanovitve prve 'požarne brambe' v Metliki, v Grosupljem pa 100 let, od kar je bila oddana c. k. oblastem v roke vloga za registracijo s »Pravili prostovoljnega gasilnega društva« v Grosupljem.

Gasilstvo na Slovenskem je tesno povezano s tisto narodovo bitjo, ki nas je ohranjala pred tem že več kot tisočletje, da smo obstali na geografsko in politično precej surovem prepihu. Slovenci, čeprav večkrat sperti med seboj, s(m)o znali stopiti skupaj, še posebej, kadar nam je pretila nesreča.

V gasilskih domovih se ljudje izobražujejo, se gredo kulturo, šport, organizirajo razne socialne pomoči, se družijo, oblikujejo svet pozitivnih vrednot... Tu je vključena (še posebej na podeželju) skoraj vsa mladina, ki se z vajami in tekmovanji pripravlja na čas, ko bodo odgovorno lahko prevzeli delo starejših. Tu so starejši, ki so doživeli in preživeli mnoge (pre)izkušnje, pa se radi vračajo. Tu je prostor za vse tiste, ki so nesebično pripravljeni pomagati na kakršen koli način.

Polna zanimivosti je tudi zgodovina grosupeljskega gasilstva in jo je nemogoče zbrati v enem priložnostnem zborniku. Čeprav ima tudi ona svoje vzpone in padce, je bila vedno živa. Kar 90 let pa je trajalo, da so lahko razvozljali, zakaj so morali na registracijo društva tik pred 1. svetovno vojno čakati cela 3 leta. Ob praznovanju 90 letnice jim je podatek na slavnostni tribuni pojasnil Lojze Ljubič, nekdanji predsednik Občinske gasilske zveze Grosuplje, ki je že pred tem dogodkom v letu 2002 precej brskal po slovenskih gasilskih in ostalih arhivih in izbrskal med drugimi tudi ta podatek.

In zakaj je šlo? Politika! Takrat je bila Avstroogrška že proti koncu svojih moči, a se tega niti ni zavedala, da je s takim odnosom njen konec samo še nekoliko prej prišel. Ni ji bilo všeč ustanavljanje slovenskih gasilskih in ostalih društev. Še več! Ovirala jih je.

A ta politika potem ni bila nič boljša v SHS in stari Jugoslaviji, kot nato v FLR in SFR Jugoslaviji. Upam pa si celo trditi, da jo je bilo (in jo je še vedno) kar nekaj tudi v samostojni Republiki Sloveniji! Vsem so bili načeloma gasilci všeč bolj kot neka folklorna dejavnost. Ko pa je bilo treba resno organizirati 'ognjegasce', so se jih ustrašili. Preveč jih je bilo. Da. To je cela armada. V slovenskem gasilstvu trenutno deluje v 116 gasilskih zvezah in 1363 prostovoljnih gasilskih društvih okoli 130.000 prostovoljnih gasilcev, od tega je kar 25 % mladih in že 23 % žensk. V samem grosupeljskem gasilskem društvu jih je več kot 200, po okoliških 17 društvih v občini pa še najmanj 2000.

Ogenj in voda, dva velika človekova sopotnika že iz pradavnine! Z njima pa se gasilci srečujejo že vse od začetka. Tema dvema mogočnima človekovima sopotnikoma in večnima nasprotnikoma so se pridružili še razni drugi viri energije kot so elektrika, nafta in njeni derivati, plin in celo jedrska energija. Z vsemi temi modernimi služabniki pa so prišle tudi nove nevarnosti, s katerimi se prav tako srečujejo gasilci. Danes so pred njimi, tako poklicnimi kot prostovoljnimi, odgovorne naloge. Klasičnim požarom, ki so jih nekoč pogasili večinoma z vodo, so se pridružila gašenja in reševanja ljudi, živali in premoženja iz zahtevnih objektov. Velikokrat morajo ob intervencijah postopati z nevarnimi snovmi, strupenimi plini, prometom in drugimi ovirami. Tem nesrečam

se pridružujejo razne ekološke nesreče, terorizem, pogosta neurja in druge naravne nesreče, pa tudi v nevarnih okoliščinah za prenos raznih bolezni kot so ptičja gripa in podobno. Povrh tega se ukvarjajo še z vrsto administrativnih ovir, ki se mi zdi, kot bi jih država nalašč nastavljala, da bi bilo delo gasilcev še nekoliko težje.

K temu naj še dodam, da globina današnje krize ni samo kriza finančnega in gospodarskega značaja, temveč zajema precej širše segmente tako v socialni kot tudi v duhovni kulturi. Zato nekateri, ki so dolžni po črki zakona skrbeti za organizacijo gasilstva, gasilce že prepričujejo, da bo recesija zajela tudi njih. Ob spremljanju njihovega dela na različnih zborih in kot član te organizacije pa ugotavljam, da se zdaj morda res le-to že čuti pri iskanju optimalnih rešitev glede materialnega in finančnega poslovanja, zagretost za prostovoljno in strokovno delo pa med gasilci ni nič manjša. Zdi se mi celo, da se je v zadnjem letu (ali nekaj več) še celo povečala. In prav je tako! Kdo nam bo pomagal, če si sami ne bomo?

Fran Barle (1864-1928), eden od prvakov slovenskega gasilstva je v strokovno glasilo Gasilec 9. 12. 1923 št. 5 v članku Naši cilji med drugim zapisal tudi tole:

»Služiti svojemu narodu ni vedno najhvaležnejše, kdor pa je prevzel to nalogo, naj jo izvršuje z veseljem in z vztrajnostjo, zakaj lepo in častno je služiti svojemu narodu.

Ni vsak za to, da bi služil svojemu narodu, zakaj vsak ni obdarjen z požrtvovalnostjo in s plemenitostjo duše, ki je za narodno delo neobhodno potrebna. Plemenitost duše mora biti vcepljena v mladino, mora biti vcepljena otrokom, ko napravi prve korake v življenje. Pozneje pridobljena plemenitost rada šepa, če ne na obe, pa gotovo na eno nogo. Vrtinec življenja rad potegne za seboj najboljšega zemljana, če nima vcepljene v sebi plemenitosti duše od mladih nog...

In če je kdo, ki ima plemenitost v svoji duši, je to gasilec, ki se je prostovoljno postavil v službo svojega naroda, ki si je nadel nalogo pomagati svojemu bližnjiku v nesreči. Kdor je videl požar in hišno gospodinjstvo, ki je vila roke proti nebu in obupno, skoraj blazno klicala na pomoč, kdor je videl nedolžne otročiče, ki so se oklepali svoje obupane matere v strahu in trepetu, ve, kaj pomeni pomoč v nesreči. Že sam glas gasilskega roga, ki se bliža požarišču, blagodejno vpliva na obupano mater..., kaj šele gasilsko delo pod spretnim vodstvom svojega načelnika... Navzlic temu pa se pojavljajo brezsrčni ljudje, ki zaničujejo in zasmehujejo gasilsko delo, ki zasmehujejo naše gasilske vrste ...«

140 letne izkušnje (in samo 10 let manj kot jih letos praznujejo poklicni gasilci na nekdanjem cesarskem Dunaju) slovenskih gasilcev, ki s(m)o med najbolj organiziranimi v Evropi in celo v svetu ter 100 let delovanja gasilcev v Grosupljem nam zgovorno kažejo, da so kljub vsem težavam, ki se pojavljajo tudi v odnosih do gasilstva in med samimi gasilci vedno zmagali plemenitost in požrtvovalnost. Prav zato je gasilstvo na Slovenskem (in v posameznem kraju!) tudi v času recesije tako primerna in pomembna organizacija, ki lahko poleg svoje osnovne 'ognjegasne' dejavnosti blaži tudi številne druge težave in pritiske, saj le-te kljub visokim tehnološkim napredkom vedno bolj ogrožajo človeka.

Jože Miklič, GČ I

Sv. Florjan – zaščitnik gasilcev

Slovenski gasilci so se svetemu Florjanu zahvaljevali in priporočali v varstvo že kmalu po ustanovitvi prvih društev. Tako so ga imela nekatera društva upodobljenega na svojih praporih že koncem 19. stoletja. Čaščenje sv. Florjana pa se je razširilo pred tem že na Bavarskem, Madžarskem, Češkem in v Bolgariji. Je zavetnik Dunaja, Krakova in Bologne. Pozneje je postal tudi zaščitnik narodov Evrope.

Že pred 16. stoletjem je bil zaščitnik Avstrije in krajev, ki so se borili proti osvajalskim pohodom Turkov. V Dravski banovini stare Jugoslavije pa so gasilcem rekli tudi »vitezi svetega Florjana.

Poleg gasilcev so ga za svojega zaščitnika sprejeli še izdelovalci piva, sodarji, dimnikarji, lončarji, kovači, izdelovalci mila in ponekod tudi vojaški bojvnik. Je zaščitnik pred nevihto, sušo, viharji, grozečo poplavo, nerodovitnostjo polj, pa tudi pred opeklinami. Njegovo ime je v slovenščini neposredno prevedeno v Cvetko, lahko pa bi bilo tudi »cvetoč, sijajen, krasen».

Sv. Florjana največkrat upodabljajo kot rimskega častnika v bojni opremi – s krščansko zastavo v eni roki in z vedrom vode v drugi, čeprav takrat, ko je umrl, ni bil vojak – bil je visok rimski uradnik.

Rojen je bil v Ennsu (po slovensko Aniža) blizu Linza v današnji Avstriji v krščanski družini in bil tako tudi vzgojen. V mladosti je postal vojaški častnik v času vladanja okrutnega rimskega cesarja Dioklecijana. V rimski provinci Noricum pa je potem opravljal službo najvišjega uradnika pri Aguilinusu, cesarjevem namestniku.

Leta 303 je Dioklecijan izdal zadnji nalog o preganjanju kristjanov. Vsi bi morali darovati poganskim bogovom. Kdor tega ne bo napravil, bo umrl. Florjan pa se je raje odpovedal visoki službi in se umaknil v bližnje naselje Cetium (današnji St. Polten). A ko je izvedel, da preganjajo njegove tovariše, je odšel k njim, da bi jih moralno podprl ter se je zavzel, da bi bili oproščeni. 40 vojakov, ki so se opredelili za krščanstvo, je bilo obsojenih in usmrčenih (na kar spominja praznik 40 mučencev).

Ko se je sv. Florjan približal svojemu rojstnemu kraju, so ga vojaki zajeli. Peljali so ga pred cesarjevega namestnika Aguilinusa. Ker ni hotel darovati poganskim bogovom, ga je le-ta dal prebičati in mučiti. Nato so mu obesili mlinski kamen na vrat in ga vrgli v reko Enns. To se je zgodilo 4. maja leta 304. Kristjani so kmalu po tem dogodku dvignili njegovo truplo iz reke in ga pokopali.

Ob preseljevanju ljudstev je leta 488 del romanskega krščanskega ljudstva odšel iz obdonavskih dežel v Italijo. S seboj so

odnesli tudi okostje sv. Florjana in ga shranili pri sv. Štefanu in Lovrencu v Rimu. O preseljevanju njegovih relikvij je še več drugih zgodb. Pomembnejša med njimi pa je tista, ki pravi, da je takratni kardinal Karel Woytila, poznejši priljubljeni papež slovanskega porekla Janez Pavel II., lastnoročno prinesel relikvije 31. 10. 1998 v relikviarij cerkve sv. Lovrenca na Dunaju k relikvijam 40 mučencev, njegovih prijateljev, ki so jih prav takrat umorili kot njega.

Na mestu, kjer je njegova žena Valerija Florjanovo truplo zavila v platno in pokopala, je bil okoli leta 800 zgrajen samostan sv. Florjana. Tekom časa se je samostan prenavljal in je ohranjen do današnjega dne. Imeniten samostan – velik, moderen in pomlajen, ki ga upravljajo avguštinci. Ob njem je tudi velik Muzej sv. Florjana.

Po drugi svetovni vojni so se na Slovenskem kar več let na različnih ravneh »močno trudili«, da so tega priljubljenega svetnika, ki je gasilcem pri srcu, zakrili s političnimi motivi in socialističnimi simboli. (Zato si preberite nekaj citatov na naslednji strani!) V naših gasilskih društvih so zamenjali največ praporov s Florjanovo podobo in »starimi napisi« sredi petdesetih let prejšnjega stoletja, uporaba pa je bila prepovedana vse do osamosvojitve Slovenije.

Prav tako so bile odstranjene slike z gasilskih domov. Tiste, ki so bile narisane ali naslikane na pročeljih, pa so se ob odletavanju beleža večkrat kazale (tudi) v opomin, da človek in njegova oblast nista in ne moreta biti večna.

Že kmalu po prvih svobodnih volitvah v Sloveniji so gasilci spet obudili čaščenje in praznovanje svojega zavetnika. Pred agresijo Jugoslovanske armade na Slovenijo mi ni znano, da bi katero društvo v sedanji Gasilski zvezi Grosuplje praznovalo Florjanovo. Grosupeljčani pa so z obujanjem te tradicije (in vere!) začeli leta 1993.

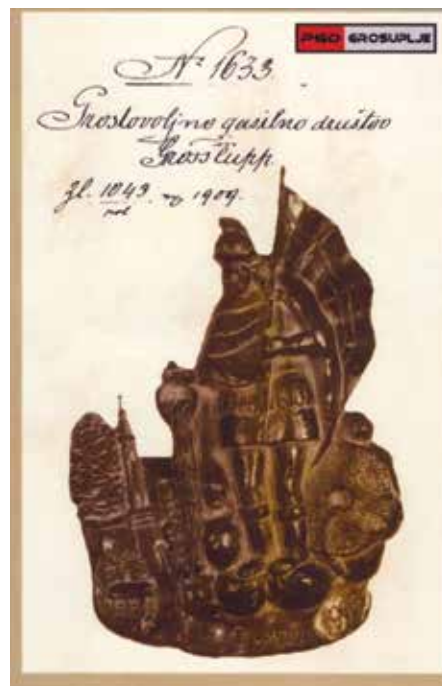
Florjanove procesije so po Sloveniji različne. Največkrat gasilci nosijo kipec sv. Florjana od gasilskega doma do cerkve. Pri nas kar nekaj gasilskih društev organizira skupne »Florjanove maše«, še posebej tam, kjer je več društev v eni župniji. Tako je tudi v Grosupljem, saj so v župniji kar tri društva: Gatina, Grosuplje in Spodnja Slivnica. V župniji Žalna pa je kar šest gasilskih društev.

Zanimiva je tudi simbolna povezanost sv. Florjana in gasilcev z vodo. Voda je znamenje življenja in tudi smrti, zdravja in prerojenja. Voda pa gasi tudi naše slabe strasti in nagnjenja.

Ko se je po naših družinah v preteklosti veliko molilo, so vsak večer pri Ave Mariji dodali tudi Oče naš v čast sv. Florjanu, naj nas varuje časnega in večnega ognja.

Varuj nas časnega in večnega ognja pa je tudi naša prošnja danes, ki delamo in se srečujemo v gasilstvu.

Jože Miklič

SLIKA ZGORAJ:

Podobica, ob 100. obletnici praznovanja obstoja PGD Grosuplje, ki so jo povzeli po reliefu z Gasilskega centra Grosuplje, in delili na koncu maše letos, 3. maja 2009.

SLIKA SPODAJ:

Napis na hrbtni strani votivne podobice.

Kako se pojavlja klerikalizem v PGD

Klerikalizem nastopa v gasilskih društvih v najrazličnejših oblikah in obsegu...

Gasilska zveza LRS si vseskozi prizadeva, da jasno opredeli gasilsko organizacijo kot družbeno organizacijo, od nazorov sovražnikov naše ureditve, ki hočejo izkoriščati verska čustva v korist eksponentov cerkve in klerikalizma. Zato je izdala vrsto pravilnikov, ki urejajo življenje gasilskih organizacij in jih usmerjajo na mesto, ki naj ga imajo v naši družbi. Tako ureja Pravilnik o gasilskih zastavah, kakšni naj bodo naši prapori ter kako in kdaj jih društva uporabljajo. S tem pravilnikom je bilo razčiščeno vprašanje praporov s svetimi Florijani in cerkvenimi gesli...

Bili so pa primeri, da so nekatera društva poizkusila vse mogoče, da bi te prapore lahko iznašala. Tako so podjetju, ki izdeluje nove prapore, prinesla mnoga društva v predelavo stare prapore s tem, da so zahtevali samo odstranitev Florijanove slike s prapora. Podjetje je taka naročila zavračalo...

GZ LRS ni predpisala, da bi vsak gasilski dom moral imeti kako sliko naših vodilnih funkcionarjev, ter je to samo ob sebi umevno. Mnogo je orodišč ali gasilskih domov, kjer teh slik ni, v večini teh orodišč pa so slike Florijana ter raznih starih, nekdanjih zaslužnih članov in tudi križi...

Najlaže uspevajo klerikalni elementi pri zavajanju celih društev takrat, kadar umre kak član društva. Zato je tudi tozadevni pravilnik, ki točno odreja ceremonijal uniformiranih gasilcev za cerkvenim pogrebom, najmanjsproveden v življenje...

Gasilska društva še danes najraje prirejajo svoje vaje, proslave, veselice in podobne prireditve na dneve cerkvenih praznikov. Konkretnih primerov za to ni treba iskati širom Slovenije, saj vemo, da imamo na Republiški zvezi največ obiskov funkcionarjev takrat, kadar so cerkveni prazniki, ki jih izkoristijo za obisk zveze.

Verska znamenja na gasilskih domovih

Po nepopolnih podatkih je v Sloveniji še na 87 gasilskih domovih najti slike oziroma kipe Florijana, »zaščitnika« gasilcev. V 23 gasilskih domovih so križi, 43 gasilskih društev pa ima še vedno prapore s podobo sv. Florijana. Ponekod pa so na gasilskih domovih še vedno napisi: »Bogu v čast — bližnjemu v pomoč«...

Zaradi odstranjevanja teh nabožnih rekvizitov iz gasilskih domov nastajajo v posameznih društvih trenja med naprednimi in nazadnjaškimi silami. Klerikalno usmerjeni člani groze z izstopom »če boste odstranili kip sv. Florijana«. Vsi primeri pa kažejo, da je

zastraševanje z odstopom brez podlage. Nasprotno, društva se notranje utrde...

Množične organizacije in gasilstvo

Eden izmed glavnih vzrokov neugodnega političnega razvoja prostovoljnih gasilskih društev je premajhno zanimanje okrajnih in lokalnih političnih forumov za gasilstvo. Stališče večjega dela lokalnih političnih organizacij, zlasti osnovnih enot ZKJ in SZDL, je v odnosu do gasilstva skoraj povsod slabo. Čeravno dobro poznajo negativno politično usmerjenost gasilskih društev, se vendar v gasilsko problematiko prav malo spuščajo, ponekod pa je docela zanemarjeno. Razvoj gasilstva prepuščajo skoraj izključno vodstvom gasilskih društev in pa višjim gasilskim forumom. Tak odnos političnih organizacij samo pospešuje širjenje mnenja, da so gasilci strokovnjaki, ki se jim s politiko ni treba baviti...

Precejšen del gasilskih društev v kranjskem, ptujskem in ljubljanskem okraju se vztrajno izogiblje vsaki povezavi z množičnimi organizacijami, češ, da se v gasilstvo kot prostovoljno organizacijo politični organi ne morejo vtikati in da so gasilski sestanki izključno le za gasilce...

Nekaj delov iz prispevkov S.(rečka) D.(imca) – Gasilski vestnik 1954 9-10, str. 129 do 133.

Grosupeljski, gatinski in spod-njeslivniški gasilci 3. maja 2009 na Gasilski cesti, ko so v sprevodu odšli k maši, da bi se zahvalili sv. Florjanu in se mu priporočili za nadaljnje varstvo in pomoč.

